

วิวัฒนาการของการยืมคำ และการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทย

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์กระบวนการยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่สังคมไทยเริ่มปรับเปลี่ยนเป็นสังคมสมัยใหม่ตามโลกตะวันตกจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากบทความวิชาการในหนังสือพิมพ์ วารสาร และหนังสือบัญญัติศัพท์ ซึ่งสุ่มตัวอย่างตามช่วงเวลา 5 สมัยแบ่งตามเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ คือ สมัยก่อนปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ สมัยรุ่งอรุณของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ สมัยปฏิรูปสังคมไทย สมัย

¹ ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บทความนี้เคยเสนอในการสัมมนาเรื่อง "110 ปีวรรณไวทยากร: อนาคตของสยามพากย์" จัดโดยสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ ห้องประชุมอาคารสถาบัน 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 25 สิงหาคม 2544 เนื้อหาของบทความได้มาจากส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง *บทบาททางสังคมของภาษาไทยกับการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย* ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันไทยศึกษา (พ.ศ. 2540) และบทความวิจัยเรื่อง *Borrowing and Nominalization of Technical Terms in Standard Thai* ตีพิมพ์ในหนังสือเรื่อง *Language Reform, Vol. IV*, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege. 1994. (Hamburg: Helmut Buske Verlag).

ประชาธิปไตย และสมัยปัจจุบัน ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า กระบวนการยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยมีวิวัฒนาการ ซึ่งอธิบายได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ เริ่มด้วยการยืมคำหรือการทับศัพท์ การยืมปน การสร้างศัพท์โดยใช้คำไทย และการสร้างศัพท์ใช้พร้อมคำยืม ตามด้วยขั้นตอนที่สอง คือ การสร้างศัพท์โดยจำกัดความ การสร้างศัพท์ใช้พร้อมคำที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ และการสร้างศัพท์โดยใช้คำบาลีสันสกฤต ขั้นตอนสุดท้ายคือการปนคำภาษาอังกฤษในภาษาไทย และการสร้างศัพท์โดยแปลตรงตัว

คำนำ

การเปิดประตูโลกตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งเริ่มในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนของสังคมไทยจากสังคมแบบดั้งเดิมมาเป็นสังคมสมัยใหม่ การปรับเปลี่ยนนี้กระทบภาษาไทยด้านคำศัพท์มากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะคำศัพท์เป็นส่วนที่เด่นมากของภาษา เป็นส่วนที่บันทึกเหตุการณ์ทางสังคม และเปลี่ยนตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังที่ลูอิส (Lewis 1983: 318) กล่าวว่า "Vocabulary is undoubtedly the aspect of language which is most immediately affected by social change.... Changes in terminology arise partly from the need to enrich the language with the lexical items required by the economic and cultural revolution..."

ในกระบวนการการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ สังคมไทยเปิดรับวัฒนธรรมจากตะวันตกในรูปของวิทยาการและศาสตร์ต่างๆ ซึ่งเข้าถึงคนไทยด้วยการแปล การเรียนรู้ศาสตร์ใหม่ๆ หมายถึงการเรียนรู้โน้ตศน์ใหม่ๆ และมโนทัศน์ใหม่จะเรียนรู้ไม่ได้หากไม่มีคำเรียก การที่จะมีคำเรียกมโนทัศน์ใหม่ๆ ทำได้ 2 วิธีใหญ่ๆ วิธีแรกคือรับเอาคำภาษาตะวันตกเข้ามาโดยไม่เปลี่ยนแปลงการออกเสียงเลย หรืออาจเปลี่ยนเล็กน้อย และเขียนเป็นอักษรภาษาไทย คำเหล่านี้คือ คำยืม การนำคำ

เหล่านี้เข้ามาใช้ในภาษาไทย เรียกว่า การยืมคำ หรือ การยืมศัพท์ (lexical borrowing) บางคนเรียกว่า “การทับศัพท์” อีกวิธีคือ การใช้คำไทยที่เทียบเท่าคำจากภาษาตะวันตก ถ้าไม่มีคำไทย เราก็ต้องคิดคำใหม่ขึ้น เรียกว่า ศัพท์บัญญัติ (coined word) สังคมไทยมีการทำนุบำรุงภาษา ซึ่งมุ่งทำให้ภาษาไทยเป็นไทยมาตรฐาน ไม่ปนฝรั่งเศส และมีองค์กรระดับชาติที่ทำหน้าที่ดังกล่าว คือ ราชบัณฑิตยสถาน กระบวนการเปลี่ยนคำยืมให้เป็นคำไทย หรือการสร้างศัพท์บัญญัติ จึงเกิดขึ้น ที่เราเรียกว่า การบัญญัติศัพท์

การยืมคำและการบัญญัติศัพท์ เป็นปรากฏการณ์ที่คู่กันและมีความเกี่ยวพันกันอย่างแน่นแฟ้นจนแทบแยกไม่ออก การยืมคำ หรือ การยืมศัพท์ หมายถึงการรับคำศัพท์จากภาษาหนึ่งเข้าไปใช้ในอีกภาษาหนึ่ง โดยคงเสียงไว้เกือบเหมือนภาษาเดิม หรืออาจปรับเปลี่ยนให้เข้ากับระบบเสียงของภาษาผู้ยืม คำศัพท์เหล่านี้เรียกว่า คำยืม (loan word) การยืมศัพท์นั้น อันที่จริงแล้วมิได้เป็นการรับเอารูปทางภาษา หากแต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการยืมศัพท์คือการรับเอาโน้ตทัศน์ที่แสดงโดยความหมายของศัพท์ และการยืมมโนทัศน์ใหม่ก็คือการรับวัฒนธรรมใหม่ ดังนั้น การยืมศัพท์ก็คือการยืมวัฒนธรรมนั่นเอง บางครั้งจึงมีผู้เรียกการยืมศัพท์ว่า “linguistic acculturation” แปลว่า “การรับวัฒนธรรมใหม่ทางภาษา” (เช่น Cassagrande 1954, Dozier 1964)

สำหรับการบัญญัติศัพท์นั้น ก็เป็นผลมาจากการยืมศัพท์นั่นเอง กล่าวคือ บางสังคม เช่นสังคมไทยมีนโยบายรับเอาแต่มโนทัศน์ แต่ไม่รับรูปศัพท์เดิม และสนับสนุนให้ใช้คำในภาษาไทยเอง จึงต้องสร้างคำศัพท์หรือบัญญัติศัพท์ให้เทียบเท่าคำยืม การสร้างคำศัพท์เช่นนี้ เป็นที่รู้จักในหัวข้อต่างๆ กันเช่น word making, word building, word coining, coinage, word formation, loan creation และ lexical innovation คำศัพท์ที่สร้างขึ้นเรียกว่า “ศัพท์บัญญัติ” (coined vocabulary หรือ coined word)

การยืมคำศัพท์จากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่พบทั่วไปในภาษาต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้ชิดกัน ทั้งนี้เพราะผู้พูดภาษาแต่ละภาษาในบริเวณใกล้เคียงมักเรียนรู้ภาษาของกันและกัน และกลายเป็นผู้พูดหลายภาษา

ภาษาที่พวกเขาใช้สลับกันจึงมีอิทธิพลต่อกันและยืมลักษณะซึ่งกันและกันปรากฏการณ์เช่นนี้เรียกว่า *การสัมผัสภาษา* (language contact)¹ และพื้นที่ที่ภาษาต่างๆมีการสัมผัสกันเรียกว่า *เขตภาษา* (linguistic area) มีตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่นบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งภาษาหลากหลายตระกูลกันมีการสัมผัสกันและยืมลักษณะต่างๆโดยเฉพาะคำศัพท์ซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตามการยืมคำศัพท์อาจเกิดในภาษาที่อยู่ห่างไกลกันก็ได้ เช่นการที่ภาษาต่างๆในเอเชียยืมคำศัพท์จากภาษาตะวันตกโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ทั้งนี้เป็นเพราะอิทธิพลทางวัฒนธรรมของประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษในโลกยุคใหม่ และเป็นเพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษาสำคัญที่คนทุกประเทศเรียนเป็นภาษาที่สองด้วย จึงมีอิทธิพลสูงมาก ภาษาในเอเชียรวมทั้งภาษาไทยด้วย จึงอุดมไปด้วยศัพท์ที่หลั่งไหลเข้ามาจากภาษาอังกฤษ บางภาษารับคำยืมภาษาอังกฤษมาใช้เลยโดยมิได้สร้างคำศัพท์ขึ้นใช้แทน เช่นภาษาญี่ปุ่น² แต่บางภาษามีนโยบายไม่ใช้คำยืม แต่สร้างคำศัพท์ขึ้นใช้แทนคำยืม

การสร้างคำศัพท์ขึ้นใช้แทนคำยืมมิใช่เรื่องง่าย บางภาษา เช่นภาษาเบงกอลีและโอริยาในอินเดีย ไม่นิยมใช้คำของตน แต่นิยมใช้คำสันสกฤต เช่นคำว่า *abhasa gata* 'linguistics' เป็นต้น³ บางภาษา เช่นภาษาทมิฬ มีนโยบายตรงกันข้าม กล่าวคือพยายามล้มเลิกศัพท์ซึ่งเดิมสร้างขึ้นด้วยภาษาสันสกฤต โดยหันมาใช้คำในภาษาทมิฬเอง เช่น เลิกใช้ คำว่า /manotattuvacastiram/ ซึ่งสร้างขึ้นด้วยคำ

¹ ยูเรียล ไวนไรค์ (Uriel Weinreich) ผู้บุกเบิกการวิจัยเกี่ยวกับการสัมผัสภาษา ให้คำจำกัดความการสัมผัสภาษาไว้ในหนังสือเรื่อง *Languages in Contact* (1953:1) ว่า หมายถึงการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่สามารถพูดได้มากกว่าหนึ่งภาษาใช้ภาษาเหล่านั้นสลับกันไปมา และภาษาเหล่านั้นมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

² คูบวรศรี มณีพงษ์ (2540)

³ Boulton (1983) แสดงให้เห็นว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างคำศัพท์ในภาษาเบงกอลีและโอริยา มีแนวโน้มที่จะหันมาใช้คำสันสกฤตแทนคำในภาษาทั้งสองในการบัญญัติศัพท์ แม้แต่คำที่มีใช้อยู่แล้วก็อาจเปลี่ยนใหม่โดยใช้ภาษาสันสกฤต

สันสกฤต แปลว่า 'psychology' และหันมาใช้คำว่า /ulaviyal/ ซึ่งมาจากคำว่า /ula/ 'mind' + /viyal/ 'science' แทน เลิกใช้คำว่า /pasacastiram/ 'linguistics' และหันมาใช้ /moliviyal/ ซึ่งประกอบด้วย /moli/ 'language' + /viyal/ 'science' แทน⁴ ส่วนในภาษาพม่า การสร้างศัพท์วิชาการมักใช้ภาษาบาลี เช่น /jala beda/ (water + science) 'oceanography' เป็นต้น⁵

สังคมแต่ละสังคมมีนโยบายภาษาต่างกัน สังคมไทยมีประวัติความเป็นมาต่างจากสังคมอื่นๆ ในเอเชีย ประกอบกับสังคมไทยเป็นสังคมเปิด⁶ มีการรับวิทยาการและศาสตร์จากต่างประเทศอย่างไม่มีขีดจำกัดมาจนถึงทุกวันนี้ ดังจะเห็นได้จากหนังสือศัพท์บัญญัติจำนวนมหาศาลที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในแทบทุกสาขาวิชา และบรรจุศัพท์ใหม่ๆ ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาของปรากฏการณ์นี้เพื่อให้เข้าใจกระบวนการรับมโนทัศน์จากต่างประเทศเข้ามาในวัฒนธรรมไทย และเป็นที่หวังว่าผลการศึกษาจะให้ความรู้ที่เป็นสากลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการยืมคำกับการบัญญัติศัพท์โดยทั่วไปอีกด้วย

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นวิวัฒนาการของการยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยตั้งแต่สังคมไทยเริ่มปรับเปลี่ยนเป็นสังคมสมัยใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มของการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเน้นกระบวนการยืมศัพท์และการบัญญัติศัพท์สำหรับคำยืมจากภาษาอังกฤษเป็นหลัก

ผู้วิจัยต้องการตอบคำถามว่า การยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยเกิดจากการรับวิทยาการหรือศาสตร์จากตะวันตกใช้หรือไม่ และเริ่มเมื่อใด การยืมคำในระยะเริ่มแรกและต่อมา มีลักษณะอย่างไร การบัญญัติศัพท์เริ่มขึ้นเมื่อใด ทำ

⁴ ตัวอย่างจาก Svelebul (1984: 439)

⁵ ดู U Tin, Htway (1984: 374)

⁶ คุรยาละเอียดเกี่ยวกับนโยบายภาษาและการทำนุบำรุงภาษาในสังคมไทยในรายงานการวิจัยโดยอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2540) เรื่อง *บทบาททางสังคมของภาษาไทยกับการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย* (สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

โดยใคร และมีเหตุผลอย่างไร ในปัจจุบัน การบัญญัติศัพท์ทำโดยใครบ้าง ระดับใด และมีมากน้อยเพียงใดในสังคมไทย

การดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดช่วงเวลาที่ศึกษาและเก็บข้อมูล คือ พ.ศ. 2369 ถึงปัจจุบัน (ปีที่ทำวิจัย) เหตุที่เริ่มที่ปีพ.ศ. 2369 เพราะเป็นปีที่ประเทศไทยทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับประเทศอังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 3 นักประวัติศาสตร์ถือปีนี้เป็นจุดเริ่มอย่างเป็นทางการของการเปิดประตูสู่โลกตะวันตกของประเทศไทย

ผู้วิจัยแบ่งช่วงเวลาทั้งหมดคือ 2369-ปัจจุบัน (ปีที่วิจัย-2540) เป็น 5 ช่วงตามเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ ดังนี้

ช่วงเวลาที่ 1: **สมัยก่อนปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่** (พ.ศ.2369-2393) นับจากปีที่ไทยทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษ จนสิ้นสมัยรัชกาลที่ 3

ช่วงเวลาที่ 2: **สมัยรุ่งอรุณของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่** (พ.ศ. 2394-2434) นับจากปีแรกของรัชกาลที่ 4 ถึงปีก่อนเริ่มปฏิรูปสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 5

ช่วงเวลาที่ 3: **สมัยปฏิรูปสังคมไทย** (พ.ศ.2435-2474) นับจากปีที่เริ่มการปฏิรูปสังคมไทยครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปีก่อนปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของไทย

ช่วงเวลาที่ 4: **สมัยประชาธิปไตย** (พ.ศ. 2475-2503) นับจากปีที่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นประชาธิปไตย จนถึงปีก่อนเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

ช่วงเวลาที่ 5: **สมัยปัจจุบัน** (พ.ศ. 2504-2540) นับจากปีแรกที่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ จนถึงปีที่ทำวิจัย (พ.ศ. 2540)

ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้ได้มาจากบทความวิชาการในหนังสือพิมพ์ วารสาร และหนังสือศัพท์บัญญัติ ที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ และหอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างเอกสารในแต่ละช่วงเวลา โดยจับฉลากด้วยชื่อหนังสือพิมพ์ หรือวารสาร ปีที่พิมพ์ เดือน และบางครั้งก็สุ่มโดยใช้วันที่ด้วย เอกสารที่ได้สำหรับแต่ละช่วงเวลามีความยาวประมาณ 350 หน้า ยกเว้นในช่วงสุดท้าย ซึ่งมีเอกสารมากจึงได้ประมาณ 700 หน้า

ช่วงสุดท้าย (พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน) เป็นสมัยที่มีข้อมูลมากเกินไป ผู้วิจัยใช้วิธีข้ามปีอย่างมีระบบคือเลือกเฉพาะปี 2505, 2515, 2525, 2535 และ 2540

การยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสมัยก่อนปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ (พ.ศ. 2369-2393)

ปี พ.ศ. 2369 เป็นปีที่ไทยทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษ ในช่วงสองทศวรรษในสมัยรัชกาลที่สามนี้จึงนับเป็นช่วงแรกของสมัยรัตนโกสินทร์ที่ประเทศไทยเริ่มติดต่อกับชาติตะวันตกอย่างเป็นทางการ แต่ดูเหมือนว่ายังไม่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก ผู้วิจัยไม่พบคำยืมในเอกสารใดเลย และยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทย

การยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสมัยรุ่งอรุณของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ (พ.ศ. 2394-2434)

สมัยนี้เป็นช่วงเวลาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงก่อนปฏิรูปสังคมไทยครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 นักประวัติศาสตร์ถือว่าช่วงนี้เป็นรุ่งอรุณของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยเริ่มรับวิทยาการและศาสตร์จากตะวันตกในช่วงเวลานี้โดยการแปล ซึ่งในสมัยนี้ส่วนใหญ่ทำโดยชาว

ต่างประเทศที่รู้ภาษาไทย⁷ ความรู้ซึ่งเดิมบันทึกไว้เป็นภาษาตะวันตกได้รับการแปลเป็นภาษาไทยและตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยนี้ มโนทัศน์ต่างๆที่มากับคำภาษาต่างประเทศ ถ้าเป็นมโนทัศน์ที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยหรือภาษาไทย ก็ใช้คำไทยเทียบเท่าได้เลย เช่นคำว่า ทองคำ เงิน กำมะถัน เกลือ แร่ธาตุ ใช้แทน คำว่า gold, silver, sulfur, salt, mineral เป็นต้น ในขณะที่มโนทัศน์ที่ไม่มีในภาษาไทย ผู้แปลในสมัยนี้ใช้คำทับศัพท์ เช่น เอดยุคเซชัน (education)

ในสมัยนี้ยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ มีแต่การยืมคำ หรือเรียกว่า การทับศัพท์ จะเหมาะกว่า เพราะผู้แปลพยายามเลียนเสียงภาษาต้นแบบให้มากที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ซึ่งเรียงลำดับตามปีที่พบข้อมูล (ในวงเล็บคือคำที่ใช้ในปัจจุบัน ผู้วิจัยให้ไว้เพื่อให้เห็นความแตกต่างของการใช้ภาษาไทยในสมัยที่ต่างกัน)

พ.ศ. 2408	คฤษตะเพอโกล่าโบ	(คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส)
	กปีตัน	(กัปตัน)
	กัมปะนี	(บริษัท)
	ออกซิเซิน	(ออกซิเจน)
	เพซิฟิก	(แปซิฟิก)
	ลัตติติวต์	(เส้นรุ้ง)
	เม็คซิโค	(เม็กซิโก)
พ.ศ. 2418	ลันซัน	(อาหารกลางวัน)
	เลดี	(สุภาพสตรี)
	ดินเนอร์	(อาหารเย็น)
	เวดดิ้งเบรคฟาสต์	(อาหารเช้างานแต่งงาน)
	เยนเทลอแมน	(สุภาพบุรุษ)
	ปอนด์	(ปอนด์)

⁷ ชาวต่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมากที่สุด ในสมัยนี้คือหมอบรัดเลย์ (Dr. Dan B. Bradley) มิชชันนารีชาวอเมริกันผู้ริเริ่มการพิมพ์หนังสือพิมพ์ในประเทศไทย หนังสือพิมพ์ฉบับแรกมีชื่อว่า *บางกอกเรียลลิสต์* ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษและไทย

	แกลลอน	(แกลลอน)
	ปาเลียแมนต์	(รัฐสภา)
	อังกริช	(อังกฤษ)
	กรุงลอนตัน	(กรุงลอนดอน)
	รูเชีย, รุคเซีย	(รัสเซีย)
พ.ศ. 2420	มิวเซียม	(พิพิธภัณฑ์)
	ไซไซอาติ	(สังคม)
	โตแปศ	(บุษราคัม)
	แสไฟร์	(ไฟลิน)
	สบัน	(ฟองน้ำ)
	กริตตอล	(คริสตัล)
	นำเบอ	(เบอร์, หมายเลข)
	เอตยูเคชัน	(การศึกษา)
	คอเวอนแมนต์	(รัฐบาล)
	แมตเตอร์	(สสาร)
	ออฟฟิเซอ	(เจ้าหน้าที่)
	คอนเฟอเรนส์	(การประชุม)
	อัดแทรกเงิน	(การตั้งจุด)
	อินเตร์นาชันนาลลอร์	(กฎหมายนานาชาติ)

เป็นที่สังเกตว่า ในปี พ.ศ. 2420 นี้ พบคำยืมปน (loan blend) เป็นครั้งแรก ได้แก่คำว่า น้ำมันกะซอ (alcohol), น้ำมันโอลิฟ (olive oil) และ มรกตเอมเมอรัลด์ (emerald)

พ.ศ. 2425	บะรอมิเตอร์	(บารอมิเตอร์)
	อิเล็กทริซิตี	(ไฟฟ้า)
	เอกเซบีเชอน	(นิทรรศการ)

พ.ศ. 2428 เริ่มมีการสร้างศัพท์ใหม่โดยขยายความหมายของคำไทยที่มีอยู่แล้ว คือคำว่า *ลมเขม่า* ใช้คู่กับคำว่า *คาร์บอนิก เอซิกแกส* (carbonic acid gas) กรณีนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นความพยายามที่จะสร้างศัพท์ขึ้นจากคำไทยที่มีอยู่แล้ว ยังแสดงให้เห็นความพยายามในการเริ่มแทนที่คำยืมด้วยคำศัพท์ภาษาไทย โดยใช้ทั้งคำยืมและคำไทยคู่ขนานกันไป

พ.ศ. 2429 มีการเริ่มใช้เลขอารบิก--1, 2, 3 ... และชื่อเดือน 12 เดือนโดยทับศัพท์ภาษาอังกฤษ คือ *แยนวารี เฟบรูวารี มาซ เอปริล เม ยูน ยูไล ออกัสต์ เซบเตมเบอ ออกโตเบอ โนเวมเบอ ดิเซมเบอ*

พ.ศ. 2432	ออฟฟิศ	(ที่ทำการ, ที่ทำงาน)
	แบงก์	(ธนาคาร)

นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2432 ยังพบหลักฐานที่แสดงว่ามีความพยายามที่จะสร้างคำไทยใช้แทนคำอังกฤษ แต่พบว่าใช้คู่กันหรือเปิดให้เลือกใช้ เช่นที่พบเขียนตามในเอกสารข้อมูลว่า "กรดถ่าน ฤา คาร์บอนิกเอซิด" และ "ธาตุถ่าน ฤา คาร์บอน" "เนื้อกล้ำม ฤา มัชเชิล" "ของที่เป็นรูปเป็นตัว ฤา แมตเตอ" ตัวอย่างหลังสุดนี้เป็นที่สังเกตได้ว่าข้อความภาษาไทยที่สร้างขึ้นเพื่อแทนคำว่า *แมตเตอ* (ของที่เป็นรูปเป็นตัว) นั้นมีลักษณะเป็นการสร้างศัพท์เชิงคำจำกัดความหรือคำอธิบาย

จะเห็นได้ว่าการยืมคำจากภาษาต่างประเทศในสมัยนี้เป็นการเขียนทับศัพท์ตามเสียงที่ตนออก (ถ้าผู้แปลเป็นฝรั่ง) หรือตามเสียงที่ตนได้ยิน (ถ้าผู้แปลเป็นไทย) ที่น่าสังเกตคือไม่มีระบบในการเขียน เช่น ร์ บางครั้งก็ปรากฏบางครั้งก็ไม่ปรากฏ และลักษณะที่เด่นอีกอย่างคือไม่มีการเขียนรูปวรรณยุกต์เลย แสดงว่าผู้เขียนคำยืมเหล่านี้น่าจะเป็นชาวต่างประเทศเกือบทั้งหมด ภาษาของเขาไม่มีวรรณยุกต์ จึงไม่คิดที่จะลงเครื่องหมายใดที่จะแสดงเสียงวรรณยุกต์

การยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสมัยปฏิรูปสังคมไทย

(พ.ศ. 2435-2474)

สมัยนี้นับเป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในสังคมไทย เป็นช่วงสูงสุดของการรับวิทยาการต่างๆ จากต่างประเทศ การแปลมิได้ทำโดยชาวต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่เหมือนสมัยก่อน แต่ส่วนมากทำโดยคนไทยที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ คนไทยเหล่านี้เป็นผู้รู้สองภาษา-รู้ทั้งภาษาไทยและอังกฤษเป็นอย่างดี จะสังเกตได้จากคำยืมที่จะเสนอต่อไปนี้ ว่ามีการเขียนคำอังกฤษไว้ในวงเล็บด้วย และมีการเขียนรูปวรรณยุกต์ในคำยืมด้วย เริ่มมีการใช้ศัพท์บัญญัติแล้ว เช่น สหประชาชาติหรืออเมริกา เรือเหาะ อากาศยาน เป็นต้น การบัญญัติศัพท์อย่างเป็นทางการ หรือระดับชาติ ยังไม่มีในสมัยนี้ แต่ก็มีบุคคลที่เริ่มคิดศัพท์ใหม่ๆ ในภาษาไทยเพื่อใช้แทนศัพท์อังกฤษแล้ว ที่สำคัญได้แก่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระองค์วรวงษ์ หรือ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ดังจะได้กล่าวต่อไป

คำยืมจากภาษาอังกฤษที่พบในสมัยนี้

พ.ศ. 2435	เอติเตอร์	(บรรณาธิการ)
พ.ศ. 2442	ไฟโลโซฟี (philosophy)	(ปรัชญา)
พ.ศ. 2445	เอเยนต์	(เอเยนต์)
	ดรักสะโตร์	(ร้านขายยา)
พ.ศ. 2449	แอลโกฮอล/อัลโคโฮล/แอลกอฮอล์	(แอลกอฮอล์)
	กล็องไมโครสโกป	(กล้องจุลทรรศน์)
	สังกะสีโคลไร (Chloride)	(สังกะสีคลอไรด์)
	เซลลูโลส (Cellulose)	(เซลลูโลส)
พ.ศ. 2453	แบงก์สยามกัมมาจล	(ธนาคาร ไทยพาณิชย์)
พ.ศ. 2546	ฟองน้ำ (สเปน)	(ฟองน้ำ)
พ.ศ. 2457	แอโรเพลน/เรือเหาะ/ อากาศยาน	(เครื่องบิน)

พ.ศ. 2461	โปรโตซัว (Protozoa)	(โปรโตซัว)
	นิวเคลอัส (Nucleus)	(นิวเคลียส)
	เซลล์ส์ (Cells)	(เซลล์)

เป็นที่สังเกตได้ว่าคำยืมในสมัยนี้เป็นชื่อเรียกวัดทางวิทยาศาสตร์เป็นจำนวนมาก การเขียนคำอังกฤษไว้ในวงเล็บน่าจะเป็นวิธีการของผู้เขียนหรือผู้แปลที่เป็นคนไทยมากกว่าที่จะเป็นเจ้าของภาษาตะวันตกเอง

การบัญญัติศัพท์ในสมัยนี้

ถึงแม้ว่าการบัญญัติศัพท์ยังไม่มีการทำในระดับชาติในช่วงเวลานี้ แต่อาจกล่าวได้ว่ามีปัจเจกบุคคลหลายคนที่ยพยายามคิดคำไทยขึ้นใช้แทนคำต่างประเทศ บางครั้งก็คิดขึ้นไม่ใช่คำแต่เป็นวลียาวๆ แต่ก็แสดงให้เห็นความพยายาม และสมัยนี้ถือเป็นครั้งแรกที่มีการเขียนคำไทย และวงเล็บคำภาษาอังกฤษต้นฉบับไว้คู่กัน ซึ่งปฏิบัติมาจนทุกวันนี้ ตัวอย่างคำศัพท์บัญญัติที่พบในข้อมูลมีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2461 เป็นต้นมา ยกเว้นคำที่แสดงไว้ข้างบน คือคำว่า เรือเหาะ หรือ อากาศยาน แต่ใช้คู่กับ แอโรเพลน (ปี 2457) และคำว่า นำเบอร์ตัวเงิน ที่พบในปี 2456 ศัพท์บัญญัติที่พบในข้อมูลมีดังนี้

พ.ศ. 2456	นำเบอร์ตัวเงิน	(ลอตเตอรี่/ สลากกินแบ่ง)
พ.ศ. 2461	กรด (Acid)	(กรด)
	โรคริตสีดวงตา	(Trachoma / Granular Ophthalmia)
	โรคตาแดงชนิดมีหนองเกิดแก่ผู้ใหญ่	(Purulent Ophthalmia in adults)
	โรคกระจกตาเป็นแผลเปื่อย	(Corneal ulcers)
	โรคแผลเปื่อยชนิดหลอดเลือดดำพอง	(Varicose ulcer)
	เชื้อโรคที่เราบจุไว้	(Culture)
พ.ศ. 2465	ความร้อน (HEAT)	

	กำลัง (ENERGY)	(พลังงาน)
พ.ศ. 2466	ทองขาว (platinum)	
	ดินประสิว (saltpetre)	
พ.ศ. 2469	สหปาลีรัฐอเมริกา	(สหรัฐอเมริกา)
พ.ศ. 2472	ปากกาหมึกซึม	

เป็นที่สังเกตได้ว่า คำไทยที่เคยใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวันก็อาจกลายเป็นศัพท์บัญญัติไป โดยนำมาใช้เลย เช่นคำว่า ความร้อน กำลัง หรืออาจผสมกับคำอื่น เช่น ทองขาว ดินประสิว (พจนานุกรมราชบัณฑิตย มีได้ให้ความหมายของคำว่า ประสิ่ว ไว้)

ศัพท์บัญญัติไม่ว่าจะเกิดจากการนำศัพท์ภาษาไทยที่มีอยู่แล้วมาใช้หรือการสร้างคำใหม่จากภาษาบาลีสันสกฤตล้วนเป็นศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะทั้งสิ้น ซึ่งเป็นมนโหนต์คนใหม่ในวัฒนธรรมไทย นอกจากนั้น ศัพท์บัญญัติแต่ละคำเป็นของใหม่ในภาษาซึ่งอาจคงอยู่หรือหายไปก็ได้ ข้อมูลที่ผู้วิจัยพบและแสดงข้างต้น ดูเหมือนจะสอดคล้องกับคำบอกเล่าในบันทึกของพระองค์วรวงศ์ ดังนี้

ข้าพเจ้ากลับจากยุโรปในปี ๒๔๖๒ เป็นสมัยที่เริ่มการบัญญัติศัพท์กัน เป็นกิจจะลักษณะ เพราะจะต้องแปลร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งร่างเป็นภาษาอังกฤษนั้น เป็นภาษาไทยซึ่งจะเป็นต้นฉบับ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้เบิกทางไว้ให้แล้วในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ทรงแปล Freedom of the Seas ว่า เสรีภาพแห่งทะเล ...

การจำแนกความหมายตามศัพท์และความหมายนิยมใช้เป็นหลักการอย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้าระลึกถึงในการคิดศัพท์ เช่นคำว่า ปฏิรูป reform การเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม มีผู้คิดว่า ปฏิรูป ในภาษาบาลี แปลว่า ของ

ปลอม ข้าพเจ้าได้ให้ตัวอย่างคำบาลีว่า ปฏิรูปการี แปลว่า ผู้กระทำให้เหมาะสม หรือในทางที่เลว คือ ปลอมแปลงก็แล้วแต่จะใช้ เมื่อเราใช้หมายความว่า เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม ความหมายนิยมใช้ก็เป็นเช่นนั้น

ข้าพเจ้าได้รับบทเรียนอีกอย่างหนึ่งจากการทรงคิดศัพท์ของรัชกาลที่ ๖ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ทรงเรียก United States of America ว่า สหกรณ์รัฐอเมริกา สหกรณ์ เป็นคำที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ได้ทรงคิดขึ้นสำหรับแปลคำว่า Cooperative ถ้าจะอ่านให้ถูกต้อง ก็ย่อมอ่านว่า สะ หะ กะ ระ ณะ รัต อะ เม ริ กา ซึ่งมีเสียง อะ มากไปสำหรับหูคนไทย สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ จึงทรงใช้ว่า สหการรัฐอเมริกา เพื่อให้เหมาะแก่เสียงในภาษาไทย และรัชกาลที่ ๖ ทรงแปลงเป็น สหปาลีรัฐอเมริกา เพื่อให้ได้ความชัดว่า ปกครองร่วมกัน ต่อมาเมื่อผู้ปรารถนาจะได้อักษรย่อ ๓ ตัว เหมือน U.S.A. จึงได้ร่นลงมาเป็น "สหรัฐอเมริกา ส.ร.อ."^๕

มีหลักฐานว่าก่อนปี พ.ศ. 2475 พระองค์วรรณฯ ได้ทรงคิดศัพท์ที่สำคัญหลายคำ ซึ่งใช้มาจนทุกวันนี้ เช่น สัญญา (contract), สนธิสัญญา (treaty), ปฏิญญา (declaration), ข้อตกลง (agreement), อภิปราย (discuss), การเจรจา (negotiation), ความเห็นชอบ (approval), ลงนาม (signature), เทศบัญญัติ (bye-law) ฯลฯ

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังพบหลักฐานที่แสดงว่ามีหน่วยงานและปัจเจกบุคคลอื่นอีกที่ทำการบัญญัติศัพท์ทางวิชาการขึ้นใช้ หนังสือ ประมวลศัพท์วิทยาการรวบรวมโดย ส. วิจิตรานนท์ พิมพ์ในปี พ.ศ. 2475 บรรจุ "ศัพท์วิทยาการ" หรือ "ศัพท์บัญญัติ" ซึ่ง "ราชการกระทรวงธรรมการได้ตกลงเห็นชอบ" เช่น คำว่า ราชยานเวท (alchemy), พีชคณิต (algebra), มานุษยวิทยา (anthropology), ดาราศาสตร์

^๕ จากหนังสือ งานบัญญัติศัพท์ ของ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (2519, หน้า 1-3)

(astronomy), ชีววิทยา (biology), พฤกษศาสตร์ (botany), เรขาคณิต (geometry), คณิตศาสตร์ (mathematics), อุตุนิยมวิทยา (meteorology), ปรัชญา (philosophy), จิตวิทยา (ปัจจุบันสะกด จิตวิทยา) (psychology) ฯลฯ (หน้า 192)

จะเห็นได้ว่าศัพท์ทั้งหมดข้างต้นใช้มาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นหนังสือดังกล่าวยังบรรจุศัพท์แพทย์ ศัพท์กฎหมาย ศัพท์การช่าง ศัพท์การก่อสร้าง ศัพท์การกลเรือ (Marine Engineering) ศัพท์ธาราศาสตร์ (Hydraulics) ศัพท์การไฟฟ้า และศัพท์บัญญัติทั่วไปเป็นจำนวนมาก อีกด้วย ส. วิจิตรานนท์ ผู้รวบรวมหนังสือนี้ยังได้กล่าวไว้ในคำนำอีกด้วยว่า เขาได้จัดพิมพ์หนังสือมาก่อนหน้านี้แล้วในปี พ.ศ. 2470 ชื่อ พจนานุกรมระดับเล็กและคำบัญญัติ และภายหลังเขาคิดว่า "คำบัญญัติ" ควรเปลี่ยนเป็น "ศัพท์วิทยาการ" (Technical Terms)

สรุปก็คือ การบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยโดยทั่วไปคงจะเริ่มราวๆ พ.ศ. 2460 ตามหลักฐานที่พบในสิ่งตีพิมพ์ และค่อยๆ มีมากขึ้นเรื่อยๆ ตามปริมาณของวิชาความรู้ที่หลั่งไหลเข้ามาจากตะวันตก และราวๆ หนึ่งทศวรรษถัดมา คือราวปี พ.ศ. 2470 เริ่มมีผู้สำเนียงความสำคัญของกิจกรรมนี้ จึงได้มีการรวบรวมและจัดพิมพ์ศัพท์บัญญัติออกมาในรูปหนังสือดังกล่าว

การยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสมัยประชาธิปไตย (พ.ศ. 2475-2503)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าในสมัยนี้คำยืม หรือการเขียนทับศัพท์มีใช้น้อยลงกว่าสมัยที่แล้วอย่างมาก ที่พบมักเป็นชื่อเรียกสิ่งของอย่างเฉพาะเจาะจง เห็นได้ว่านักวิชาการส่วนใหญ่มีความพยายามที่จะคิดคำไทยขึ้นใช้ให้เทียบเท่าคำภาษาอังกฤษ และมีระเบียบในการเขียน คือผู้เขียนมักเขียนคำไทย และวงเล็บคำภาษาอังกฤษไว้ ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

พ.ศ. 2476 ความรู้สึกยอมเป็นเบี้ยล่าง (Sense of inferiority)
การสอบไล่ชนิดแต่งคำตอบ (Essay-type examination)

บางครั้งก็เขียนคำทับศัพท์ไว้ด้วย เช่น

- ใยหรือปานในเนื้อไม้ (Wood fiber = วัตต์ไฟเบอร์)
 ยอดใบ (Apex = เอเพกซ์)
 กาบใบ (Leaf base = ลีฟเบส)
 ท่อแขนง (Vein = เวน)
 พ.ศ. 2479 น้ำเชื่อม (Syrup)
 น้ำยาโดโนวาน (Donovan's solution)
 บางครั้งก็เขียนคำอังกฤษแล้ววงเล็บภาษาไทย เช่น
 Mercurie iodide (ปรอทแดง)
 Distilled Water (น้ำกลั่น)
 พ.ศ. 2483 กำลังงาน (Energy)
 2 พิกัด (Two dimensions)
 คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า (Electromagnetic waves)
 ความแน่น (Intensity)
 การเคลื่อนไหวของคลื่นกับการวิทยุ (Wave Motion
 and Wireless)
 คุณค่าแห่งการให้การรักษา (Art of healing value)
 พ.ศ. 2491 ยาฆ่าเชื้อโรค (Antiseptics)
 การแผ่รังสี (Radiation)
 อัตราการณะ (Death Rate)

บางครั้งผู้เขียน ปนคำภาษาอังกฤษที่เขียนเป็นอังกฤษลงไปบทความก็มี
 มี ปรากฏการณ์เช่นนี้เรียกว่า การปนภาษา (code mixing)⁹ เช่น "มันเป็นงานใหญ่ที่
 ต้องทำเป็น teamwork แทนจะไม่มีหรือมีก็เป็น individual research ซึ่งไม่เป็น

⁹ คำว่า "การปนภาษา" ในที่นี้ใช้ในความหมายที่จำกัดเฉพาะภาษาเขียน คือเขียนคำ
 เป็นภาษาไทยปนเขียนคำเป็นภาษาอังกฤษ แต่ถ้าใช้โดยทั่วไป "การปนภาษา" หมายถึงการพูด
 ภาษาหนึ่งโดยปนคำอีกภาษาหนึ่งเข้าไปในประโยค เช่นพูดไทยปนอังกฤษ

teamwork" "นับเริ่มจากดวงอาทิตย์ออกมาตามลำดับ มีดาว Mercury, Venus, Earth (โลก), Mars, หมูดาว Asteroids, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptune และ Pluto"

การเขียนไทยปนอังกฤษเช่นนี้ เข้าใจว่าเกิดขึ้นเพราะยังไม่มีศัพท์บัญญัติ ครั้นจะเขียนทับศัพท์ก็ดูจะไม่เป็นที่นิยมนักในสมัยนี้

พ.ศ. 2495-2503 ในบทความทางวิทยาศาสตร์พบคำทับศัพท์น้อยมาก แทบจะไม่มีเลย ส่วนในสารคดี หรือการเขียนที่ไม่เป็นวิชาการ ไม่มีคำทับศัพท์ ยกเว้นชื่อเฉพาะ และถ้าใช้ศัพท์บัญญัติจะไม่มี การเขียนคำภาษาอังกฤษในวงเล็บเลย

ภายในช่วงเวลานี้ ผู้วิจัยพบว่าการตีพิมพ์หนังสือศัพท์บัญญัติ 4 เล่ม (ซึ่งล้วนไม่เจาะจงสาขาวิชาทั้งสิ้น) ดังนี้

พ.ศ. 2490	ประมวลศัพท์บัญญัติ จัดพิมพ์โดย ไทยวัฒนาพานิช
พ.ศ. 2499	บัญญัติศัพท์ โดย กรมการบัญญัติศัพท์
พ.ศ. 2499	งานบัญญัติศัพท์ของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
พ.ศ. 2501	ศัพท์บัญญัติ โดย กรมการบัญญัติศัพท์

นอกจากนี้เข้าใจว่าน่าจะมีการพิมพ์หนังสือเช่นนี้อีกจำนวนมาก แต่ไม่เหลือเป็นหลักฐานในปัจจุบัน หรือไม่ก็อาจทำเป็นการภายในเฉพาะหน่วยงานก็เป็นได้

สิ่งที่ผู้วิจัยพบในข้อมูลดูเหมือนจะสอดคล้องอย่างดีกับหลักฐานอื่นๆ เกี่ยวกับการบัญญัติศัพท์ สมัยนี้เป็นสมัยที่สังคมไทยเริ่มมีการบัญญัติศัพท์ระดับชาติ กล่าวคือคณะรัฐมนตรีมีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2485 ซึ่งต่อมางานนี้ถูกโอนเข้าไปอยู่กับราชบัณฑิตยสถาน

บุคคลที่สำคัญที่สุดในการทำให้การบัญญัติศัพท์เป็นกิจกรรมระดับชาติคือ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ซึ่งทรงตระหนักถึงความสำคัญของการบัญญัติศัพท์ นอกจากจะทรงอุทิศเวลาบัญญัติศัพท์จำนวนมากด้วยพระองค์เองแล้ว ยังทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย

ของราชบัณฑิตยสถานอีกด้วย พระองค์ทรงพระดำริว่าการบัญญัติศัพท์มีความสำคัญเพราะทำให้คนไทยใช้คำไทย ซึ่งทำให้เข้าใจกันในกลุ่มคนไทย และเป็นการรักษาความเป็นชาติไทยไว้ด้วย ดังตอนหนึ่งของบทนิพนธ์ที่กล่าวไว้ว่า

ในเวลานี้ถ้าเราจะถามตนเองว่า ไทยมีอะไรที่เป็นอารยธรรมของตน เราคงจะตอบว่ามีภาษาไทยนี้เอง ศิลปกรรม โภคกรรม และแม้แต่รัฐกรรม ก็เป็นไปตามทำนองยุโรปมากยิ่งขึ้นทุกวันแต่ภาษาของเรากำลังเจริญก้าวหน้าอย่างก้าวยาวและก้าวเร็ว และแม้ความคิดเห็นของเราจะโน้มไปทางยุโรป เพราะเราถ่ายแบบอารยธรรมของเขาก็คดี แต่ภาษาที่เราใช้นั้น เราจะพยายามให้เป็นคำไทยมากที่สุดที่เราจะพึงจะกระทำได้ ทั้งนี้เป็นอันพึงปรารถนาสองสถาน คือ คนไทยจะได้มีโอกาสเข้าใจถนัดสถานหนึ่ง และได้เป็นการรักษาอารยธรรมและรักษาความเป็นชาติของเราด้วยอีกสถานหนึ่ง...

การคิดศัพท์เป็นเรื่องที่พิสดารและยุ่งยาก แต่เป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับความเจริญก้าวหน้าของภาษามากเหมือนกัน เฉพาะอย่างยิ่งในสมัยปัจจุบันขณะที่อารยธรรมของโลกกำลังเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วและมหิมา เราจะต้องหาคำใหม่ที่เหมาะมาใช้สำหรับแสดงความหมายแห่งความคิดในอารยธรรมนั้นถ่ายให้ประชาชนของเรา ครั้นเราจะใช้ทับศัพท์ ก็ได้เฉพาะสำหรับศัพท์วิชาการ ถ้าเป็นศัพท์ที่จะต้องไปถึงประชาชนเพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจ และใช้ในชีวิตความรูสึกนึกคิดของเขาด้วยแล้ว เราจะต้องหาคำตอบที่มีเค้ามูลในภาษาไทยมาแล้วนำออกใช้โดยให้ความหมายใหม่ตามที่เรต้องการ¹⁰

¹⁰ จาก "ข้อควรคิดในภาษาไทย" ปาฐกฐาทรงแสดง ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 28 พฤศจิกายน 2502 ตีพิมพ์ใน วิทยทัศนะพระองค์วรมนฯ (2544 หน้า 170)

กระบวนการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยสะท้อนให้เห็นระบบการทำงานเกี่ยวกับการทำนุบำรุงภาษา ซึ่งอาศัยความเสียสละของนักปราชญ์ และนักวิชาการมากมาย และยังสะท้อนให้เห็นนโยบายภาษาของประเทศไทยอีกด้วย กล่าวคือไม่มีบรรณิกหรือมีการลงทะเบียนผู้ใช้ที่ไม่ใช้ตามราชบัณฑิตยสถาน ดังจะเห็นได้ชัดเจนในพระคำรัสของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ในฐานะประธานกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถานว่า

"...เมื่อคิดศัพท์ขึ้นแล้วจะต้องลองใช้ดูว่าเป็นศัพท์ที่เหมาะสมไม่เหมาะสมแค่ไหน และเป็นศัพท์ที่ติด ไม่ติดแค่ไหน การจัดพิมพ์ศัพท์เพื่อนำออกใช้จึงมีประโยชน์มาก เพราะการใช้เท่านั้นจะเป็นเครื่องตัดสินว่าศัพท์ใดใช้ได้ ศัพท์ใดควรแก้ไข..."¹¹

ในปรากฏภาพ.ศ. 2502 พระองค์ทรงแสดงทัศนคติท่านเองนี้เช่นกันว่า

...ภาษาไทยกำลังขยายตัว ฉะนั้นจะหวังให้คำต่างๆ ที่นำออกใช้มีความหมายแน่นอนตายตัวไม่ได้ จะต้องปล่อยให้ใช้กันไป และดูว่าคำไหนจะติด คำไหนจะไม่ติดอย่างไร แล้วพจนานุกรมก็ควรจะมีคำที่ติด โดยให้คำนิยามความหมายไว้ด้วย ดังนี้ จึงจะถือว่าเป็นบรรทัดฐานได้...

เรื่องการคิดศัพท์นี้มีข้อความที่จะพูดได้มากมาย ... ถ้ามีศัพท์ใหม่ๆ ใช้และบางศัพท์ยังไม่ลงรอยกันนั้น ก็พึงถือว่าเป็นธรรมดา ไม่ใช่ว่าภาษาเสื่อมคลาย กลับแสดงว่าภาษากำลังเจริญ¹²

¹¹ คำนำของหนังสือ ศัพท์บัญญัติ อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ พิมพ์โดยราชบัณฑิตยสถาน (2530)

¹² จาก "ข้อควรคิดในภาษาไทย" ปรากฏในทรงแสดง ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 28 พฤศจิกายน 2502 ตีพิมพ์ใน วิทยทัศน์พระองค์วรวงศ์ (2544 หน้า 173)

คำศัพท์บัญญัติที่พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงคิดขึ้นในช่วงเวลานี้เป็นศัพท์ที่มีความสำคัญและใช้กว้างขวางจนเป็นที่รู้จักของคนไทยทุกคนในทุกวันนี้ ดังตัวอย่างคำว่า รัฐ (state), ชาตินิ (nation), รัฐสภา (parliament), สหภาพ (union), จักรวรรดิ (empire), อาณานิคม (colony), ประชากร (population), สังคม (society), สถาบัน (institution), รัฐวิสาหกิจ (state enterprise), กิจกรรม (activity), พระราชบัญญัติ (act), พระราชกำหนด (decree law), อำนาจ (power), สิทธิ (right), หน้าที่ (duty), วัฒนธรรม (culture), อารยธรรม (civilization), ประวัติศาสตร์ (history), สิทธิบัตร (patent), โครงการ (project), นโยบาย (policy), ระบบ (regime), ระบบ (system) เป็นต้น

การยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน)

ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า งานแปลส่วนใหญ่ไม่มีการวงเล็บคำภาษาอังกฤษเลย ทั้งนี้คงเป็นเพราะศัพท์บัญญัติทั้งหลายติดตลาดแล้วและคนไทยคงใช้กันจนเคยชิน แต่บทความทางวิชาการส่วนใหญ่มักมีวงเล็บคำภาษาอังกฤษ อาจเป็นเพราะศัพท์บัญญัติที่ไ้ยังเป็นคำใหม่หรือเป็นคำที่ยากที่จะเข้าใจ

จากการสำรวจหนังสือศัพท์บัญญัติที่ใช้อ้างอิงในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2544) มีจำนวนไม่ต่ำกว่า 250 เล่ม¹³ มักใช้ชื่อว่า “พจนานุกรมศัพท์...” “ปทานุกรมศัพท์...” “ศัพท์วิชาการทาง...” “ประมวลศัพท์...” “ศัพท์านุกรม...” “รวมศัพท์...” จัดทำโดยองค์กรระดับชาติ มากพอๆ กับปัจเจกบุคคล นอกจากนั้นมีการทำโดยสถาบันและสำนักพิมพ์อยู่บ้าง แต่น้อยกว่าสองประเภทแรก และพบว่าศัพท์บัญญัติสาขาทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมศาสตร์ มีจำนวนมากใกล้เคียงกัน ส่วนด้านมนุษยศาสตร์มีน้อยมาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹³ จำนวนหนังสือศัพท์บัญญัติในหอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะนี้มี 252 เรื่อง

สำหรับหลักเกณฑ์ในการบัญญัติศัพท์นั้น ถึงแม้จะไม่มีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในที่ใดก็ตาม แต่ก็ทราบได้ว่าผู้บัญญัติต้องมีหลักเกณฑ์และเหตุผลเสมอ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของนักบัญญัติศัพท์ นอกจากจะทรงพิจารณาความถูกต้องในด้านความหมายแล้ว พระองค์ยังทรงคำนึงถึงการออกเสียงและความไม่คาบเกี่ยวหรือซ้ำซ้อนของศัพท์ที่ใกล้เคียงกันอีกด้วย ไม่ปรากฏเลยที่พระองค์จะทรงบัญญัติศัพท์ใดโดยไม่มีเหตุผลสมควร ดังปรากฏในพระนิพนธ์ของพระองค์ที่ได้รับการตีพิมพ์บ่อยครั้ง

งานบัญญัติศัพท์ในปัจจุบันทำกันแพร่หลาย ทั้งโดยราชบัณฑิตยสถาน โดยสถาบันการศึกษา และปัจเจกบุคคล เหตุผลและความจำเป็นในการบัญญัติศัพท์คงคล้ายคลึงกัน บางทีคำกล่าวของจางง์ ทงประเสริฐ (2537: 30) ที่แสดงความคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการบัญญัติศัพท์ที่หำระดับชาติคงสะท้อนความคิดของคนไทยส่วนใหญ่ในสมัยนี้ก็เป็นได้ ท่านกล่าวว่า "...ในปัจจุบัน วิทยาการสาขาต่างๆ ของโลกได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว มีศัพท์เทคนิคเฉพาะวิชาอยู่มากมาย ถ้าหากเราจะต้องแปลถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาเหล่านั้นออกมาเป็นภาษาไทย ก็มักจะติดขัดเกี่ยวกับศัพท์เทคนิคเหล่านั้น ถ้าจะใช้ทับศัพท์เป็นภาษาอังกฤษลงไปทุกคำ ก็จะทำให้ภาษาไทยกลายเป็นภาษาพันทาง คือ ไม่ทราบว่าคุณภาษาไทยปนภาษาฝรั่ง หรือพูดภาษาฝรั่งผสมภาษาไทยแน่ ถ้าหากจะต่างคนต่างบัญญัติเอง คำๆ เดียวอาจมีผู้บัญญัติไปต่าง ๆ กัน ทำให้ผู้อ่านเกิดความยุ่งยากลำบากใจขึ้น"

ในปัจจุบันหลักเกณฑ์ในการบัญญัติศัพท์ก็ยังไม่มีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เท่าที่ศึกษาจากศัพท์บัญญัติที่ใช้ในปัจจุบัน และเหตุผลในการเลือกศัพท์ของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ขณะประชุม¹⁴ ผู้วิจัยสามารถสรุปกฎเกณฑ์ได้ดังนี้

¹⁴ ในการประชุมของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาศาสตร์ ราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งผู้วิจัยเป็นกรรมการอยู่ด้วย

- ก) ใช้คำที่เป็นที่เข้าใจง่ายสำหรับคนทั่วไป หมายความว่า หากมีคำไทย ซึ่งฟังดูเหมาะสมแล้วก็ให้ใช้ โดยไม่ต้องใช้คำบาลีสันสกฤต เช่น คำว่า *ภาวะสองภาษา* และ *ภาวะหลายภาษา* ย่อมดีกว่า คำว่า *ภาวะทวิภาษา* กับ *ภาวะพหุภาษา* เพราะคำว่า *สอง* กับ *หลาย* เป็นคำไทย ฟังแล้วเป็นที่เข้าใจง่ายกว่า *ทวิ* กับ *พหุ*
- ข) หากหาคำไทยไม่ได้ ให้ใช้คำบาลีสันสกฤต สร้างเป็นศัพท์ขึ้นได้
- ค) หากเป็นคำประสม ซึ่งประกอบด้วยคำโดดหลายคำ ผู้บัญญัติศัพท์สามารถใช้คำไทยผสมบาลี สันสกฤตได้ แต่ต้องเรียงคำแบบไทย เช่น คำว่า *soil science* หากเราจะบัญญัติคำไทยเทียบเท่ากับ *ดินศาสตร์* ราชบัณฑิตยสถานจะไม่ยอมรับเพราะไม่เรียงคำแบบไทย แต่ถ้าเป็น *ศาสตร์ของดิน* หรือ *ศาสตร์ว่าด้วยดิน* จะยอมรับได้ ในทางตรงข้าม ถ้าคำที่ประสมกันเป็นคำบาลีสันสกฤตทั้งคู่ให้ใช้ได้ และให้เรียงคำแบบบาลีสันสกฤต คือวางคำขยายไว้หน้าคำหลัก เช่น *ปรัชญาศาสตร์* ให้ใช้ได้ คำว่า *สังคมวิทยา* *มานุษยวิทยา* *ประวัติศาสตร์* จึงเป็นที่ยอมรับ แต่คำว่า *ภาษาศาสตร์* ใช้ไม่ได้ ต้องเปลี่ยนเป็น *วิทยาภาษาศาสตร์* แทน
- ง) ศัพท์บัญญัติไม่ควรเป็นคำที่ยาวเยิ่นเย้อ หรือคำอธิบายอ้อมค้อม ไม่ควรมีโครงสร้างเป็นวลี หรือ ประโยค ควรฟังดูกะทัดรัด แม้จะเป็นคำประสม เช่น คำว่า *วิทยาการ ฟังดูดีกว่า ผู้ให้ความรู้* หรือ *ผู้ที่ได้รับเชิญมาบรรยาย* เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้สำรวจคำในหนังสือศัพท์บัญญัติบางเล่ม พบว่ามีศัพท์บัญญัติที่ยาวรุ่มร่ามอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้คิดคำไม่สามารถหาคำที่กะทัดรัดได้จึงจำเป็นต้องใช้คำยาวๆ เช่น

ดินแดนอบอุ่นค่อนข้างร้อน (warm land)

กิริยาสะท้อนในการกระพริบตา (wink reflex)

ข้อความให้เกียรติเจ้าของงาน (credit, credit line) (วิชาการหนังสือพิมพ์)

การวิเคราะห์เชิงก่อกัมมันตภาพรังสี (activation analysis)
พฤติกรรมที่ได้มา (acquired behavior)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้คำศัพท์จะยาวเพียงใด แต่ส่วนขยายคำนามที่ขึ้นต้นด้วย *ที่* *ซึ่ง* *อัน* หรือที่เรียกว่า คุณานุกรโยคนั้นไม่เป็นที่นิยมใช้ในศัพท์บัญญัติ ถึงจะมีปรากฏอยู่บ้างแต่ก็น้อยมาก เช่น คำว่า พฤติกรรมที่ได้มา ข้างบน ส่วนคำอื่นๆ ถ้าใส่ *ที่* หรือ *ซึ่ง* ลงไป จะดูรุงรังไม่น้อย เช่น ดินแดนที่อบอุ่นก่อนข้างร้อน ข้อความซึ่งให้เกียรติเจ้าของงาน เป็นต้น

รูปแบบของการยืมคำและบัญญัติศัพท์

กระบวนการยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลมีทั้งหมด 9 รูปแบบดังนี้

(1) การทับศัพท์ (transliteration) หรือการยืมศัพท์ (lexical borrowing) หมายถึงการใช้คำภาษาอังกฤษแต่เขียนเป็นภาษาไทย ผลที่ได้คือคำยืม เช่น ออกซิเจน โมเลกุล เทอร์โมมิเตอร์

(2) การใช้คำยืมปนคำไทย (loan blending) หมายถึงการใช้คำยืมโดยมีคำไทยผสมอยู่ด้วย ผลที่ได้คือคำยืมปน (loan blend) เช่น น้ำมันโอลิฟ จุดแอนนิลน ทรายบิทูมินัส

(3) การสร้างศัพท์ใหม่โดยขยายความหมายของคำไทยที่มีอยู่แล้ว (extension) อาจเป็นคำเดี่ยว เช่น คำว่า *กรด* ซึ่งเดิมแปลว่า อาวุธมีคม หรือคมเหมือนมีด¹⁵ ต่อมาใช้เป็นคำเทียบเท่า *acid* คำว่า *มุมแหลม* *กฎ* *สุ่ม* เหล่านี้ถือเป็นกรณีนี้ทั้งสิ้นเพราะเป็นศัพท์ที่ความหมายถูกขยายเพื่อใช้ในคณิตศาสตร์ เทียบเท่าคำว่า *angle*, *acute*, *law*, *random* ตามลำดับ การใช้คำไทยสร้างศัพท์ใหม่ อาจทำได้โดยการนำคำไทย 2 คำขึ้นไปมาผสมกันก็ได้ เช่น *กล้ามเนื้อ* (*muscle*),

¹⁵ อักษรวิธานศรึบ (พ.ศ. 2416) หน้า 56

ผูกพัน (adjoint), ความเร่ง (acceleration), วงแหวน (annular), กลุ่มก้อน (aggregate) เป็นต้น

(4) การใช้คำยืมหรือคำยืมปน คำคำไทย คือใช้ (1) หรือ (2) คู่ขนานกับ (3) นั้นเอง เช่น "กรดถ่าน ฤา คาร์บอนิกเอซิด" "ต่าง, แอลคาไล" "กรดน้ำส้ม, กรดแอซติก" "เตาบิลเล็ด, เตาหลอมโลหะแห่ง" เป็นต้น

(5) การสร้างศัพท์เชิงคำจำกัดความ (definition) หมายถึงการสร้างคำเพื่อให้เทียบเท่าคำยืมแต่มีลักษณะ ไม่เป็นศัพท์เฉพาะเพราะมีความยาวและเป็นความหมายเหมือนคำอธิบายหรือคำจำกัดความ เช่น "กำลังลมที่ใช้ได้เต็มที่" (available wind power), "การกระทำที่ไม่สุจริต" (dishonesty), "สารเสริมการละลายน้ำ" (hydrotropic)

(6) การใช้คำภาษาอังกฤษในวงเล็บเพื่อกำกับคำยืม หรือคำที่สร้างขึ้น เช่น "ทิวชู่ (tissue)", "ไฟฟ้าประจุ (electric charges)", "ธาตุหนัก (heavy metals)"

(7) การสร้างศัพท์ใหม่โดยใช้คำบาลีสันสกฤต หมายถึงการนำคำที่ไทยรับมาจากภาษาบาลี หรือสันสกฤตมาผสมกันหรือดัดแปลงให้เป็นคำเทียบเท่าคำยืม เช่น อารยธรรม ประวัติศาสตร์ สิทธิบัตร นโยบาย

(8) การปนรหัส (code mixing) หมายถึงการใช้ศัพท์อังกฤษ (เขียนเป็นอังกฤษ) ปนไปในบทความภาษาไทย เช่น "น้ำมันหล่อลื่นแบบธรรมดา ส่วนใหญ่มักใช้ mineral oil จำพวก bright stock และ neutral oil เป็นองค์ประกอบหลัก" "การจะใช้ขนาดใดแน่นั้นขึ้นอยู่กับ การ Optimization คุณสมบัติของเชื้อเพลิงใช้แล้ว" "กล่อง Shield plug ที่มีลักษณะเป็น Vessel นั้นจะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพอย่างละเอียด..." "การคำนวณหาค่าความร้อน...จะใช้วิธี Two-dimensional finite element model และใช้ Modified HEX code..."

(9) การสร้างศัพท์โดยแปลคำยืมแบบตรงตัว (loan translation) หมายถึงการสร้างคำผสมขึ้นโดยให้ทุกส่วนสอดคล้องกับส่วนต่างๆ ในคำยืมภาษาอังกฤษ เช่น พฤติกรรมที่ได้มา (acquired behavior), กฎลูกโซ่ (chain rule),

ห้องอากาศ (air chamber), ธนาคารเกษตร (agricultural bank), การยึดติดจำเพาะ (specific adhesion)

สรุปผลการวิจัย: จากคำยืมสู่ศัพท์บัญญัติ

การยืมคำจากต่างประเทศเริ่มมีในสมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงปัจจุบัน ในสมัยแรกเริ่ม รูปแบบของการยืมเป็นการเขียนทับศัพท์ตามสำเนียงต่างประเทศ เนื่องจากผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศ

ในสมัยต่อมา คือสมัยรัชกาลที่ 5 ถึง ปี พ.ศ. 2474 เป็นช่วงที่วิทยาการหลังไหลสู่สังคมไทย มีคำทับศัพท์มาก เขียนโดยทั้งฝรั่งและคนไทย การใช้ศัพท์บัญญัติเริ่มมีแล้ว แต่ยังไม่มาก และการบัญญัติศัพท์เริ่มกระทำกันแล้ว แต่ยังไม่เป็นทางการ

สมัย พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน การใช้คำยืมมีน้อยมาก และนับตั้งแต่มีการบัญญัติศัพท์อย่างเป็นทางการในสังคมไทย ได้มีการตีพิมพ์หนังสือศัพท์บัญญัติออกมาเป็นจำนวนมาก ครอบคลุมแทบทุกสาขาวิชา และทำโดยปัจเจกบุคคลมาก พอกับคณะกรรมการระดับชาติ

สรุปวิวัฒนาการของการยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยสามารถแสดงโดยตารางซึ่งบ่งเป็นนัย (implicational scale)¹⁶ (ตารางที่ 1) ซึ่งบอกลำดับของการปรากฏเป็นครั้งแรกของรูปแบบต่างๆของการใช้คำยืมและศัพท์บัญญัติที่พบในข้อมูล 9 แบบ ซึ่งจะสังเกตได้ว่าอันที่จริงวิวัฒนาการของการยืมและการบัญญัติศัพท์มีเพียง 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การใช้รูปแบบที่ 1-4 ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกันในสมัยที่ 2 หรือสมัยรุ่งอรุณของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ 2) การใช้รูปแบบที่ 5-7 ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกันในสมัยที่ 3 หรือสมัยปฏิรูปสังคมไทย และ 3) การใช้รูปแบบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶ สเกลซึ่งบ่งเป็นนัย เป็นสเกลที่แสดงข้อมูลที่จัดลำดับ ในที่นี้จัดลำดับตามเวลาที่ปรากฏเป็นครั้งแรก ลักษณะใดที่ปรากฏในช่วงก่อน (ในช่องทางซ้ายมือ) จะซึ่งบ่งเป็นนัยว่าลักษณะนั้นจะต้องปรากฏในช่วงหลังจากนั้นด้วย (ในช่องทางขวามือ)

ที่ 8-9 ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกันสมัยที่ 4 หรือสมัยประชาธิปไตย และที่สำคัญคือทั้ง 9 รูปแบบยังคงใช้อยู่ทั้งหมดในสมัยปัจจุบัน

ตารางที่ 1 การปรากฏของรูปแบบการยืมคำและการบัญญัติศัพท์ตามลำดับเวลา

รูปแบบการยืมและการบัญญัติศัพท์	สมัย	สมัย	สมัย	สมัย	สมัย
	1	2	3	4	5
1. ยืมคำ /ทับศัพท์ (เช่น เอเยนด์)	○	×	×	×	×
2. ยืมปน (เช่น น้ำมันโอลิฟ)	○	×	×	×	×
3. สร้างศัพท์โดยใช้คำไทย (เช่น ปากกา)	○	×	×	×	×
4. สร้างศัพท์ + ยืมคำ (เช่น กรดถ่าน ๆๆ คาร์บอนิกเอสิค)	○	×	×	×	×
5. สร้างศัพท์โดยจำกัดความ (เช่น การกระทำที่ไม่สุจริต)	○	○	×	×	×
6. สร้างศัพท์ + คำอังกฤษ (เช่น ทิชชู (tissue))	○	○	×	×	×
7. สร้างศัพท์โดยใช้คำบาลีสันสกฤต (เช่น วัฒนธรรม)	○	○	×	×	×
8. การปนรหัส (เช่น ส่วนใหญ่มักใช้ mineral oil)	○	○	○	×	×
9. สร้างศัพท์โดยแปลตรงตัว (เช่น กฎลูกโซ่, ธนาคารเกษตร)	○	○	○	×	×

หมายเหตุ

สมัย 1 หมายถึง สมัยก่อนปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ (พ.ศ.2369-2393)

สมัย 2 หมายถึง สมัยรุ่งอรุณของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ (พ.ศ. 2394-2434)

สมัย 3 หมายถึง สมัยปฏิรูปสังคมไทย (พ.ศ.2435-2474)

สมัย 4 หมายถึง สมัยประชาธิปไตย (พ.ศ. 2475-2503)

สมัย 5 หมายถึง สมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2504-2540)

เครื่องหมาย O หมายถึงไม่พบรูปแบบในข้อมูล X หมายถึงพบรูปแบบในข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

- จำนง ทองประเสริฐ. 2537. ความเป็นมาของกรมราชบัณฑิต ราชบัณฑิตยสภา และราชบัณฑิตยสถาน. ใน ๖๐ ปี ราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- นราธิปพงศ์ประพันธ์, พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. 2519. งานบัญญัติศัพท์ของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. ธนาคารกรุงเทพพิมพ์ถวายเป็นอนุสรณ์ ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ณ เมรุพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส. 28 ตุลาคม 2519.
- นราธิปพงศ์ประพันธ์, พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. 2544. วิทยทัศน์พระองค์วรวงศ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธินราธิปพงศ์ประพันธ์-วรวงศ์.
- บวรศรี มณีพงษ์. 2540. คำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น. ศาสตร์แห่งภาษา ฉบับที่ 9 (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ บรรณาธิการ). ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส. วิจิตรานนท์. 2475. ประมวลศัพท์วิทยาการ อังกฤษแปลเป็นไทย English-Siamese Technical Terms และความรู้รอบตัวอันเกี่ยวแก่ต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สยามบรรณกิจ.
- อดีตศักดิ์ ทองบุญ. 2519. พระองค์วรวงศ์กับงานทำตำรา. วารสารราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2519.

- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2540. *บทบาททางสังคมของภาษาไทยกับการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย*. รายงานการวิจัย เสนอสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Boulton, John. 1983. Word-borrowing and word-making in Modern South Asian Languages: Oriya and Bengali. *Language Reform, History and Future*, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege, Vol. I : 239 - 256.
- Cassagrande, J. 1954. Comache linguistic acculturation. *International Journal of American Linguistics*, 20: 217-237.
- Dozier, Edward P. 1964. Two examples of linguistic acculturation: The Yaqui of Sonora and Arizona and the Tewa of New Mexico. *Language in Culture and Society*, edited by Dell Hymes. New York: Harper and Row Publishers.
- Lewis, Glyn. 1983. Implementation of language planning in the Soviet Union. *Progress in Language Planning. International Perspectives*, edited by Juan Cobarrubias and Joshua A. Fishman. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton Publishers.
- Prasithratsint, Amara. 1994. Borrowing and nominalization of technical terms in Standard Thai. *Language Reform, History and Future*, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege, Vol. VI: 9 - 24.
- Svelebul, Kamil. 1984. Word-borrowing and word-making in Modern South Asian Languages: Tamil. *Language Reform, History and Future*, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege, Vol. III : 431 - 440.
- U Tin, Htway. 1984. Word-borrowing and word-making in Modern South Asian Languages: Burmese. *Language Reform, History and Future*, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege, Vol. III : 367-382.
- Weinreich, Uriel. 1953. *Languages in Contact*. New York: Linguistic Circle and the Hague: Mouton.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย